

БИБЛИОТЕКА
им. А. С. Пушкина

Бүгү турбатарың пролетарийлер, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

№ 267 (12657)

1984 чылдың ноябрь 21, среда

1925 чылда үндүлүштүгөн

Өртүз 3 көп.

ТУДУГ ИНДУСТРИЯЗЫ

Тудуларның салым-чогу, тудуг-монтаж ажылаарының планнарын күөсөлдө, объектилерин ажаллаа чогуур хуузаалында кирери чүгөс ону тудуп, кылып турар кижилерден эвес, а оларга тудуг материалдарын, туйбуну, мышты, демир-бетон болгаш өске-даа кымыларын берип турар коллективтерден, бугураагылардан, оларнын ажымында хамааржыр. Бистин республиканың тудуг индустриязы сөөлүг чылдарда элзи бижыккан болгаш тудугларнын хандырып турары экижээр. Кызылдың туйбу заводу сөөлүг ийи чылаа плаанның даалгаларын ажыр күөсөлдө, доктаама бурунгаар чүткүлдү, шуудургу ажаллап келген. Бо чылаан айлаларында ол 8,3 миллион туйбуну тудугларга берип, плаанын 104,2 хуу күөсөлдө, өрткөн чылаан дөңсөөдө 6,4 хуу хойну бугураагы. Күш-ажылың бугураагында мында өрткөн чылаанын 10 хуу өскөн. Ол дээр-пүтүрүшү мында өрткөн чылаанын чедир болгаш ажыр күөсөлдө, плаанын даалгаларын чедир болгаш ажыр күөсөлдө, тудугларга чедир санын туйбуну бээр дээр шуудургу ажаллап, бугураагынын, күш-ажылың сагыла-чүрүмүн бижыккан, бугураагында боттандырып чоруткан хемчеглерин түн-мел-дир. Ол мышка Кызыл-Мажалыктын туйбу заводу база сөөлүг үдөс деңгээли ажаллап, хожулаашкында уштуруп, плаанын даалгаларын күөсөлдө турар апарган. Маңаа кол чүе бола, чедир алган темпелерин шыныктыра, бугураагынын көвүдесин, продукциянын шынарын экижедери дээр улам шуудургу ажаллаары болур.

Ыччаларың кол тудуг материалдарынын бирээзи—туйбуну эң хойну бугураагы ужураагы Элегес-Аксинин хана материалдар заводу мында хожулаашкында уштурмай, бо чылаан хари мындагы өрткөн чылаанын ушук куу дөңсөөдө ажаллап турары конугу таарымча чок. Мында тургускан күчүлөр доктаама үрөй, орта ажаллаас чорук, инжисер-техникте болгаш ажалың кааларынын турмуштан шыныктыра мында тургустууна оң кол чылаалары болур.

Тудуг ажалын шыныктыра, индустриалыг доржас шил-чиринге элээр, чыр уаг конструкторларын — демир-бетон кымыларын, бугураагы бокаларын ажаллаары конугу чутула. Бо талазы-биле Кызыл, Чаа Шагаан-Армы, Ак-Довурак хоорайларда, районнар төптеринде, суурларда туутунур хай хайт баа бир-ийи квартиралыг панелдер элпеп кымын чуртала, социал-культура, бугураагы тудугларын дүргөн немел, көвүдө турары оң балыккамы болур. Ындыг-даа бола, демир-бетон конструкторларын, кымыларын бугураагы талазы-биле бисте бар бугураагылар дөңсөө-хемчеглерин, материалдыг болгаш күш-ажыл кураалдарын долу ажаллааган, ол талазы-биле шуудургу ажал чорутпанын келгеннин түнелдөө олар плаанын даалгаларын доктаама чедир күөсөлдө, тудугларын боттарынын продукция-ам-биле чедир хандырабын турар. Чижээ, «Тудуг кестер» комбинат, «Тыва суг тудуг» трестин демир-бетон кымылар заводу өрткөн чылаарда шору ажаллап берилээр, ол чедир алган дөңсөөдө куудал бады, плаанын даалгаларын чүгөс 70—80 хуу күөсөлдө турары, ажалды суга организастаанын, удуручуларын, специалистерин, партия, профсоюз, хой-интиг организацияларын илдеп чок, түнпеп, ажал-агыжы эвес чорутуун түнелдө.

Дилгир ажаллаарынын, экиж, сонга бокаларын айт-рымы база чутула черин элпеп турар. Шаа маназы-биле хандыраага, олар кургатынмаан, чедир белеткиттирээр дээрден башка, чүгүртээр, Ышын материалдарын бугураагы турар эң улаг бугураагы—Улау-Хеминг иш-үлөтүр ажал-агыжы плаанын даалгаларын ам ийи чыл улаштыр ажыр күөсөлдө, бугураагы хемчээлин өрткөн келген, Сонга, экиж бокаларын берип турар. «Тудуг кестер» комбинатынын иш ажаллап кымыр чеге, «Тыва көдө тудуг», «Тыва сеп-тедө тудуг» трестинин бугураагылары бо чылаан бугураагы хемчээлин куудалканы канча-даа таарымша. Олар ниити-и-биле 6 муң ажыр дөңсөөлүн метр экиж, сонга бокаларын чедир берээр. Шуурмактын болгаш Туранның иш белеткээр пункттары бо чылаан база хожулаашкынын ажаллап турар. Ол бугураагылар чыл төнүзүңгө чедир плаанын даалгаларын күөсөлдө дээр эң шуудургу ажаллаары, бугу бар ажаллаарын ажаллаары чутула.

Тудуг индустриязынын бугураагыларын плаанын даалгаларын күөсөлдө дээр күжүнүнүн ажаллаары-биле бер-гелештир оң чүгөс сеп, хемчээлчине эвес, а харын продукциянын шыныктыра оңа күжүнүнүн улагура ужураагы. Туйбуну, демир-бетон кымыларын, дилгир материалдарын шынарыңа хамаарыштыр тудугжуларын хомуудам ам-даа соксааган турар. Эрткен айда болган таварыңа малаа айттыр артык эвес, Элегес-Аксинин хана материалдарын заводуна Кызылдың тудугларында 12 миллион туйбуну, чүдүрүп чоруткан. Тудуг материалдарынын лабораториязы тудугжуларын хомуудам туугаар ханаланы кылган. Оон түнелдөө 3,6 миллион туйбуну брактар ужураагы таварышкан.

Шынарың, улау ажал-агыжың болгаш чоңга хой чыла-ларда бараан болур тудугларың кымыр чыл болаар бола, тудуг материалдары бугураагы хемчээлчине дээр ужураагы. Тудуг материалдарын шынарыңа канчага — материалдыг куралдарыңа—хемчээлчине, үс-шактың-даа, кижикүжүң-даа канчага хамааржыр. Ол талазы-биле СЭКП ТК-нин чоктаа чаа хуула алганы тудугларың шынарыңа, тудуг-жуңу ат-лаарынын дугайында «Пряда» солуга тудугжу бригадаларын чаагаанга хамаарыштыр доктаамаа то-ларгай айткышкынар кирген. Тудугжуңу ат-лаарынын дугайында «Пряда» чааган республиканың тудугжулар улау сонугураагы-биле танышкан, деткип хуулап ал, чогуур хемчеглерин боттандыра-даа турар. Бо талазы-биле тудуг индустриязын бугураагыларын коллективтери база бот-тук хемчеглерин алыры күжүнчү.

Тудуг индустриязынын бугураагыларын ажаллаа бер-гелештир, чептер хой. СЭКП Кызыл хоорому, рай-комнар, ол бугураагыларын хамааржыр турары министр-етволар, ведомстволар, хоорай-күсөмнар, бугураагыларын улау хуулаары ол бергелештирерин, чептеринин тууп турар дээр ийи, чыл сайгары, оларны ажал эртеринин хемчеглерин ажаллап кылган, боттандыра дээр шуудургу ажаллаар ужураагы. Чүгөс мыан плаанын даалгалар, ху-улаагыр күөсөлдө турар алаары билдирген.

«Эң кол айткышкың бирээзи — капитал тудуг болур. Бо талазы-биле бедик темпелер, куралдарыңа хойну мөөнөзир болгаш материалдар, машиналар база механиз-нер-биле ону эң хандыраары хөрүңгөн Ол чорук тудугжуларын бугураагы чорутуун чок кылыр, шынарын экижидер бол-гаш ам-на ээ планнаттың даалгаларын күөсөлдө элээр боор деп илдегээр арганы бисте берип турар» — деп, СЭКП ТК-нин Политбюроуна чуталганын СЭКП ТК-нин Чингис секретары, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы эш К. У. Черненко айткан. Бо талазы-биле тудуг индустриязыңа хамаарыштыр тудугларың материалдар-биле чедир хандыраарың сорулганы оларга оңаажыр. Ынчан-чүгү тудуг индустриязын плаанын даалгаларын чедир болгаш ажыр күөсөлдө дээр эң шуудургу ажаллаар, партияның са-жыт турар сорулгаларын күөсөлдө хуулаагыла.

Беш чылдың шалыпчылары

Кызылдың «Чечек» ателье-де даараныкчылар бригадаларынын аразында чыдам чедирининг доозар дээр социалисттик чарым улам кал-барган. Ол чарымтың бирги черин Валентина Алексан-дровна Конева удурткан бригада элпеп турар. Олар-нын күш-ажымын көргүзүп бе-дик. Бо шалыпчылар он бир-ги беш чылдың дөрткү чы-лында 35 муң ажыр рубляны продукциянын кымы үндүр-панын эрте күөсөлдө, ам 1985 чылдың январынын үндүлде ажаллап берген.

Чоңунуң чыгылары бистин бригадасыга элзи элбек ки-рип турар. Чүгө дээр, бистин даараныкчыларымыс улаустук чагаан хептерин бе-дик шынарың база көрүштүр чараш кылып турарында деп бианып турар бис—деп, брига-дир Валентина Александровна чуталай-дыр.

Тос кижини көргүзүп де-лесси чоруп оор. Ажалы-дан хожулааарлар база чок. Дөңсөөлөр болгаш машина-техника башка урланышкыга таварышпай келген. Бо бри-гаданың күш-ажымы үлгө-ри-биле өске хептерин мас-терлери база бедик бугураа-гы ажаллаарымыс кирген.

ЧУРУКТА: Кызылдың «Чечек» ательедеги мунакчы бригаданың кижилерин Ва-лентина Хертек, бригадир Ва-лентина Конева, Валентина Евграфова.

О. ОХЕМЧИКТИН ФОТОЗ.

ЧАЙГЫ ДЕНЕЛИНДЕ

Кызыл районда «Көк-Тей» совхозтун сүт-бараан ферма-зынын саар инеэн тургуу азыралче сентябрь бирээден эгелеп кирген. Чангыс-даа малды холга азыраары баш уаг белеткелди негээр. Бо ажалга чыгып калса, мал чөк-кө, суг херек. Малдың өлөң аштары беэни хуу бүрүңү каш катан доктаама кылыр ажалы болу бээр. Суббота, өскөсөөнө хунерин барым-даалаас иштүгү бирээзи — ферманын улаг-биче ажалла-ры.

Сүт, эйт бугураагы турар кол-лективтиң кышкы ээлчеге кирген чымчык, оң күш-ажымын көргүзүп бугураагы чыг-гы денелден шоолуг чыдам калбайн турар. Ону сан-чүра-гайга кижик-биле көргүзсө мыйлы. Ийиң айда бир ине-тен 225 килограмм сүтү сагган. Сентябрьда — 219, ок-тябрьда 207 килограмм бол-ган, он бир айың баштайгы чартындаа база багы эвес.

Ам кол соруга бола, бө-гүнүг байлаам хевээр арт-тары, ону күш-ажылым көргүзүлгөри бедилеринге улам таарымчалыг болураары. Бо талазы-биле магадлал бар. Аңаа бир дугаарында коллектив кижилеринин боттарынын элпеп, харылап турар турмуштарында дола бу-зурелдик кылдыр алганы.

Саанчыларын, инек ка-дарчыларын, бызаа ажаа-чыларын, калжарларын, мал чедиринин, калжар-хоранын техниктер дөңсөөлөрүн хай-таралда ап, ону септе-экип турарларын аразында ажал-хемчеглери берилгенер бисте эвээр эвес. Дүржүлгалыг улаустарын саны немелжип турар. Сара Арзандол, Яна Чадамба, Тамара Монгуш, үдөс чыл күш-ажыг стажи-тер, бо ферманын хохуну Мохова Монгуш коллективтин чедир-кижи. Оларан аныктар өөренип турар — деп, ферма-ны зоотехник-селекционер Г. Л. Сагайн чуталап турар.

Ажал шакы үер чоруктар-га улау, күш-ажымын сагма-ла-чүрүмүн бижылаар, хем-чеглерин тургустууганы ба-гай эвес. Оон уламында кол-лектив кижилерини чангыс кижиге дөңсөө ажаллап тур-рар.

Сүт куралдарынын көвү-дөңсөөлөрү мал чедирин кол үндөй, мында 120 тонна си-лос, 637 тонна сенаж, 4 муң тонна силос бар. Хой кижикүжү, аш-чарыгалды үн-дүрүп турар, бугураагы алган мал чедирин ажалыг, кам-ныг кылдыр ажаллаарынын чүрүмүн тургускаан. Бир инек-ке хууле 20 килограмм силос-ту, 5 килограмм ситенин, ми-кроэлементтерин, концен-тратты берип турар. Чижээ-биле мал чедирин чарылаар чорукту соксаткан, мал чедирин фуражир денелеп ху-лаар.

Чүгөс саар инектерин чедир-гелештир кичээлгөй салбайн турар. Саар 428 ма-дан аңгыда боос 120 мек, 181 бызаа, 122 шары, 153 молдуга бар. Оларын чөк-рашкунуң таарышкы барым-даалап тургускаан. Ынчан азыраага, малдың немелде

БҮГҮДЕВИСТИН ХЕРЭЭВИС БҮРҮН ДЕТКИП ТУРАР БИС

СЭКП ТК-нын Политбюро-нуң ээлчегин хуулаагы К. У. Черненкоун делегериней чу-гаазын Улау-Хем иш-үлөтүр ажал-агыжынын кол-лективин иштүгү чүдүрүшкү-биле деткип, номчуп танышты-рыс. Ында кирген айткышкы-нар бистин ажал-ажымын улам бурунгаарлар ажаллаары айттып, ам-даа өскө ажалла-рыңа улап турар-дыр.

Беш чылдың плаанын оңаа-лаарыңа күш-ажымын бугураагы бугураагынын беш дээр шуудургу ажаллап турар бис. Эрткен он айларын продукция сайгарар талазы-биле плаанын 101,2 хуу кылдыр күө-сөлдө, плаандан ажыр 57 муң рубляны продукциянын сай-гардымыс, а күш-ажымын бугураагынын плааны 103,7 хуу күөсөлдө. Мунакчы бугураагы черлери: Чербинин

иш белеткээр пункттуу база Кызылда иш комбинатынын иш хирээлээр чеге он бирги беш чылдың дөрткү чылын де-кабрь 20-де доозар деп шит-тирээр. Олар салган сорулга-ны күөсөлдө дөңсөөлөргө кир-ген чок. Ол дээр, эш К. У. Черненкоун «План чутаа чок-ка күөсөлдө турар ужураа-гы, а ажал бугураагы болгаш эржесок чутула болур, ону ажыр күөсөлдө херек» деп сөс-теринге бистин күш-ажымын харынымы болур. Бо чедир-кинин чедир алыртыга бугураагынын мунакчыларын кирген үлүг улау. Оларга иш хирээлээр пектин ажал-чынары Владимир Башкир-цев, Анатолий Салмакты, Чербинин иш белеткээр пун-ктунда Александр Гераси-мовтук ботталганы, чолгаш Михаил Монгушту болгаш өс-көсөлдө.

Улау-Хем иш-үлөтүр ажал-агыжынын партия организациязынын сек-ретары.

Г. Г. ПЕСТЕРЕВА.

КҮҮСӨЛДЕ, ХУМАГАЛАЛ—КОЛ СОРУЛГА

СЭКП ТК-нын чоктаа чаа болуп эрткен Политбюроу чутула айткышкынын чутала-лашкан-дыр. СЭКП ТК-нин Чингис секретары, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы эш К. У. Черненкоун аңаа чуталганын кол-лективин улаустук бот-тандыра кылдыр ажаллаарымыс кирген.

Ажалың кижилерин кол кичээлгөй план күөсөлдө-нө улаандырып турар-дыр. Ол чөп негелде. План күөсөлдө хуулаагы болураары бис. Ону боттанды-байн бээр ийи-чангыс кол-лективтер, тус-тук кижилер эвээр эвес. Ындыларын харыска-лазын бедилер дугайында айт-тыр чөдө иш.

Бистин Монгуш-Тайга райо-нуң септелгө-тудуг участкууна ажалчынары, инжисер-техник-тер ажаллаачылары плаанын оңаадалар күөсөлдө дээр мурунку чылдардан бээр бугу-кужун моннеп келген. Оон түнелдө багы эвес. Чижээ, бо чылдың өрткөн он айларында көрөлүг ажаллаар кылдыр пла-нынысты 106,7 хуу, боттун кү-жү-биле кылдыр ажаллап пла-нын болгаш күш-ажымын бугураагынын бедилерин кий-зын-даа 107,1—107,1 хуу кыл-дыр күөсөлдө.

Оон-биле чедирелештир эш К. У. Черненко камналга айт-тырын оңаа кичээлгөй алган. Ол дугайында база бригада-ларга чуталаашкан бис. Кам-налга чүрүмүн моон сонгаар күштелдерин талазы-биле хем-чеглер ажаллап кылдыган. Чоңум бистин участкуусу бо чылаан цементин, шакды, ту-дуг материалдарын ажалла-нып ажаллаарымыс кирген. Оон ажаллаа-даа бо ажалды ам-даа кичээлгө, үчөт-өчөттү улам экижидер болуураага, оон-даа хой кам-налга чедир алаары.

СЭКП ТК-нын Политбюро-нуң кийтарымы эш К. У. Чер-ненкоун айткышкынын бистин моон сонгаары ажалла-ныска дээр дугураагы болур.

К. ДОНГАК.

Мугур-Аксини септелгө-тудуг участкуунуң началь-ниги.

ЧЕДИИШКИННЕР-БИЛЕ ХАРЫЛААР

—деп демделээр.

Ынча дөңсөө оңаал турары таварылаа эвес. Ынчан ажаллаары дээр совет кижикүжүлгө мезгил-шын кижикүжүлгө, шолгаш болур, ажалың күш-ажымы бот-тандыра кылдыр чорутураары.

Бистин Ойур районда «Ком-мунизм» орус совхозтун Ку-мур-Чыраа сүт-бараан ферма-зында, мен ишкеш оол са-ныч чок-даа бол, аныктар эвээр эвес. Оларга чоругура-ла-н-мек: чыл бирин беш чыг-та—ураа арга, сорук кичириң ажаллаарыңа чоругураагы болгаш аныктарын чоругураа-гы күжүг деп дөңсөө-биле со-циалисттик чарымты калбарт-кан, боттарың күш-ажымын шыныктыра улам соруктуг ажаллаарыңа бо чедирини-нери мени чалгыналырап турар.

Х. МОНГУШ, саанчы.

Эш Михаил Васильевич ЗИМЯНИНГЕ

СЭКП Төп Комитети, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиуму, болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели Силерин чеден харлаан хүнүңерде Си-лерге ниг байыр чедирин тур.

Ур чылдарда чурттаарыңарын, чаагай кадык-шылды болгаш совет улустун чаагай чоругу дээр, бистин чуртувуса коммунизмин тиндештеп дээр улам ийи ур-түнелдиг ажаллаарыңарын Си-лерге күөсөлдө.

СЭКП ТӨП ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИН КОМИТЕТИ ЧӨВҮЛЕЛИ ПРЕЗИДИУМУ

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИН КОМИТЕТИ ЧӨВҮЛЕЛИ

Эш М. В. Зимянинни Ленин орден-биле шанаар дугайында

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИН ПРЕЗИДИУМУНУН ЧАРЛЫ

Коммунист партиянын болгаш Совет күрүмүнүн мурунга улау ажаллаары дээр база турттугун дугайында бээр чеден харлаан-биле холбайт СЭКП ТК-нын секретары эш Михаил Васильевич Зимянинни ЛЕНИН орден-биле ша-наар.

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы К. ЧЕРНЕНКО

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Секретары Т. МЕНТЕШАВИЛИ.

Москва, Кремль. 1984 чылдың ноябрь 20.

Мастерге сөс

Кызылдың алгы заводу сөөлүг чылдары планын оңаадаларын күөсөлдө келген. Он айларда күш-ажы-мын бугураагынын плааны чүгөс 80,6 хуу күөсөлдө. Октябрь айда бо көргүзүп 56 хуу болган. Он айларда про-дукция бугураагынын плааны 104,3 хуу кылдыр боттанды-ран-даа бола, шынар чок бугураагынын-биле кидис ин-терниң шуптузун бисте салыг организациаларын эгиткен. Ок-тябрь айда продукция сайга-ларынын плааны 41,4 хуу күө-сөлдө. Чоңунуң хергелде бараанарын хой салыг бол-гаш эң шынарың бугураагы тургаш, шак мынчаар хожу-лаашкынын болгаш оуруга чок ажаллап турарымыс че-де таарымша.

Заводка он беш чыл ажал-лааш, сөс чылаан бригадир болуп ажаллаадым. Ам белет-кел чегинде мастереп турар мен. Белеа адистерин рази-сер

ТЕХНОЛОГИЯНЫ ЧААРТЫРЫ ЧУГУЛА

айым-биле ажаллап, салдылар хуураагыне бестектеп турар бис. Пектин ажаллаарыңа колдуу хой чыл ажаллаа-дыр, дүржүлгалыг кижилер. Олар-нын разиры эң бедик—үшүк разири ажалчынары бо-луп турар. Бедик мергелжип ажалчынары А. К. Мон-гуш, Т. Д. Дожмак болгаш өскөсөлдө хамаарыштыр болур.

Борта брак бугураагы тур-арынын чылаагаанарын то-дорулаа, хожулаашкынараан уштунарын кидир ажалла-ры бары дээрин эй-өөр-би-ле сүмелжеседим. Бир-ле дугаарында машиналарын эргижиргөөндө, оларын ар-тык кесектер-биле хандырап турарында үрей кылыш-кынаар болуп турар. Күрүң-кынаар дугайында дүңгүр тур-тук тускай кышк чок, ажал-чынар аңаа караа-биле хем-чөп кылып турар. Бугураа-гыда технология-даа, лаборан-таа кижик чок. Дүжа-келбже кижик бугураагы шылаар пла-ныне индустрия элпеп, дүңгү-кирин турар. Индустрия чо-нун негелде-хергелжине дүңгү-пейн турар. Айда бугу-раагы ужураагы плаанын бистин шитүр бир кезин кылып ал-ган болуураага, хой кезин шынар чок кылып турар бис.

Ажалчынарын ажаллаар чуртталга байдалы экижидер чутула болуп турар. Пектер иштү шык, эргил-сигил эвес, венгилжине орта ажаллаас. Ажалчынар чуртталга иштин чуртталга бажыны база чок. Чуртталга бажыны-биле хан-тууларын экижидер чутула болуп турар. Ынчанга ажалчынарын ажаллап үнөр-кисер чоругу кызыр-байн турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ындыг турбуже администрация, хой-интиг ор-ганизациаларыңа пектер, бри-гадалар аразында социалист-тик чарымты эргелгө организаста-ан, оон түнелдерин ден-нелдир, кескүзү чедир ал-байн турар. Канчаарга-даа план күөсөлдөргө эвес дээр бола-биле салдык ажал-лап турарымыс окта таарым-ша.

Шынар чок кылганы дээр ажалын бугураагы, удуру-туулардан негелдөө күш-телдир болза эки. Техник-тер контрол кылдыр чок болганын продукция хан-чарык турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ындыг турбуже администрация, хой-интиг ор-ганизациаларыңа пектер, бри-гадалар аразында социалист-тик чарымты эргелгө организаста-ан, оон түнелдерин ден-нелдир, кескүзү чедир ал-байн турар. Канчаарга-даа план күөсөлдөргө эвес дээр бола-биле салдык ажал-лап турарымыс окта таарым-ша.

Шынар чок кылганы дээр ажалын бугураагы, удуру-туулардан негелдөө күш-телдир болза эки. Техник-тер контрол кылдыр чок болганын продукция хан-чарык турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ындыг турбуже администрация, хой-интиг ор-ганизациаларыңа пектер, бри-гадалар аразында социалист-тик чарымты эргелгө организаста-ан, оон түнелдерин ден-нелдир, кескүзү чедир ал-байн турар. Канчаарга-даа план күөсөлдөргө эвес дээр бола-биле салдык ажал-лап турарымыс окта таарым-ша.

Шынар чок кылганы дээр ажалын бугураагы, удуру-туулардан негелдөө күш-телдир болза эки. Техник-тер контрол кылдыр чок болганын продукция хан-чарык турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ындыг турбуже администрация, хой-интиг ор-ганизациаларыңа пектер, бри-гадалар аразында социалист-тик чарымты эргелгө организаста-ан, оон түнелдерин ден-нелдир, кескүзү чедир ал-байн турар. Канчаарга-даа план күөсөлдөргө эвес дээр бола-биле салдык ажал-лап турарымыс окта таарым-ша.

Шынар чок кылганы дээр ажалын бугураагы, удуру-туулардан негелдөө күш-телдир болза эки. Техник-тер контрол кылдыр чок болганын продукция хан-чарык турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ындыг турбуже администрация, хой-интиг ор-ганизациаларыңа пектер, бри-гадалар аразында социалист-тик чарымты эргелгө организаста-ан, оон түнелдерин ден-нелдир, кескүзү чедир ал-байн турар. Канчаарга-даа план күөсөлдөргө эвес дээр бола-биле салдык ажал-лап турарымыс окта таарым-ша.

Шынар чок кылганы дээр ажалын бугураагы, удуру-туулардан негелдөө күш-телдир болза эки. Техник-тер контрол кылдыр чок болганын продукция хан-чарык турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ындыг турбуже администрация, хой-интиг ор-ганизациаларыңа пектер, бри-гадалар аразында социалист-тик чарымты эргелгө организаста-ан, оон түнелдерин ден-нелдир, кескүзү чедир ал-байн турар. Канчаарга-даа план күөсөлдөргө эвес дээр бола-биле салдык ажал-лап турарымыс окта таарым-ша.

Шынар чок кылганы дээр ажалын бугураагы, удуру-туулардан негелдөө күш-телдир болза эки. Техник-тер контрол кылдыр чок болганын продукция хан-чарык турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ындыг турбуже администрация, хой-интиг ор-ганизациаларыңа пектер, бри-гадалар аразында социалист-тик чарымты эргелгө организаста-ан, оон түнелдерин ден-нелдир, кескүзү чедир ал-байн турар. Канчаарга-даа план күөсөлдөргө эвес дээр бола-биле салдык ажал-лап турарымыс окта таарым-ша.

Шынар чок кылганы дээр ажалын бугураагы, удуру-туулардан негелдөө күш-телдир болза эки. Техник-тер контрол кылдыр чок болганын продукция хан-чарык турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ындыг турбуже администрация, хой-интиг ор-ганизациаларыңа пектер, бри-гадалар аразында социалист-тик чарымты эргелгө организаста-ан, оон түнелдерин ден-нелдир, кескүзү чедир ал-байн турар. Канчаарга-даа план күөсөлдөргө эвес дээр бола-биле салдык ажал-лап турарымыс окта таарым-ша.

Шынар чок кылганы дээр ажалын бугураагы, удуру-туулардан негелдөө күш-телдир болза эки. Техник-тер контрол кылдыр чок болганын продукция хан-чарык турар. Аныктарын ажаллаа хараа тулар ажалче коошк кичээлгө салып турар бис.

Бугураагы плаанынын күө-сөлдөргө социалисттик чарым улау ужураагы дээр билин-гир. Ынды

дан оң талаже): инженер-конструктор Г. А. Нурметов, инженер-тулагузу П. К. Палахитовторлар, Р. К. А. Ю. К. Сирп, инженер-конструктор А.-А. Ф. Кудашага аймактын уурт Р. Э. Карп.

Э. НОРМАННЫН ФОТО
СЭТА-нын фотохроника

ЭСТОН ССР, Таллин шаарында В. И. Ленин аттыг Кутуль курау болгаш спорт ордузу — айгамчык чараш комплекси бунда күүркүтүч олулар республикада эң уугат даа, 2 мүдүлүттү ииндилерлиг болгаш мурдунушымдыгы доштачалак талдан, кафе болгашче-даа үмүлдөр комплексте катышшыр

кан. Таалинпич В. И. Ленин аттыг Кутуль болгаш спорт, ордудун телевизиринге, киришкен архитектордарын болгаш инженерлеринн бүлүгүн СССР-ниң Күрүнө шаңналында кырген.

ЧУРУКТА: СССР-ниң Күрүнө шаңналын алган бөлүк специалистер (солгай талаа-дан он талааже): инженер-конструктор Г. А. Нурмет, инженер-таужу П. К. Пауа, инженер-техник Р. А. Ахмед Ю. К. Сырткин инженер-конструктор А.-А. Ф. Кууда болгаш аймадын удурутук Р. Э. Карп.

Э. НОРМАННЫН фотоэ-
СЗТА-нын фотохроникада

T. XEPTEK.

К Е З Э Э Д Е
К Ы З Ы М А К

че эки түнүндөрдүн чедар-
дарына дурмузгазын элбес-
күткөндөр. Оларга терүү
күзүндөриңтерге, сон-
пайын, улам шудуругу
дагы, бө чилин чот кой-
108 хуруганы алган.

Найралдап анык
дениң күш-аныгы оларга
зурелди берген. Бир ч
руңгара совхозтук ком-
тери Олзети партия ки-
чүңгө хузузы алганлар.
ам СЭПН жеккүтүңгө
дөт, Өт-буздел комсом-
рабон комитетинден Тет-
мителдиге чедир Хүндүз-
жиктер, керек демил-
дөш өскө-даа шанынал-
ган.

Совет Тилинч 40 ч
тураскаткан социалист-
рышка-белгү көргүзүп
Олез Монгуш чоотка ча-
йонуну малчыларын сл-
«Нива» деп маркалыг мы-
сатын алып талон-биле
наткан.

Анык малчыларын
кышкаккык белеткенге,
газды-биле кады 80 тон-
генин белеткен, баймы
тадын малгаштап, чутай-
— Сорутта — чедир-
нерин улам баймылаары
зыралды — деп, мур-
малчын коммунист Олез
гуш чуталган ораар. К-
хойжуга чаз-чаз чедир
нерин күзөл кады.

К. НАТИП-О
Каз-Хый район.

ЭРТЕМ-ТЕХНИКТИГ ДЕПШИЛГЕНИН УГЛАНЫШКЫНЫ-БИЛ

[illegible]

НЫҢ БОЛГАШ
ПОН ДЫЛДА

еткенип турар. Революция кам-
салдоючу комитеттери телеф-
он, көвүргүдери, бизниш иш-
тери, банкыларны болгаш ес-
иш объектилерин камгала-
уу күчүштердиге. Никарагуа-
лай орталык Оринтунуш
ларын серемчилегеи база бел-
диз камгаладынын чаа-чаа ко-
грүстунуш турар.

ПА: Мамлекетти фабрикаларын
адыгычыннарын автомат-
ты өнөрүн турмуш.

АП—СЭТА-нык телефотозу

арын 1984 ч. ноябрь

УТТУНДУРБАС УЖУРАЖЫШКЫН

МОСКВА, СССР Эвилелин Күрүнениң Ленин орденин үзгөргөн Биче театры артистеринин «Биче театр — фронтта» деп алдар-сугагы аскарилязын ужуражышкылар-биле Улуг Тимелениң 40 чылын тураскааткан юбилей ужуражышкыны Бүгү-россиянын театр инитилениге болган.

Биче театры музейинде делган дыкка хей яны-бүрү чүдлерин азында онзагай делгир — «Як-9» шүүргедекчи самолеттун макети бар. Оон чалгынында «Биче театр — фронтта» деп бижип каан. Ол 40 жылда мурунда болушкунарын сагындирип каар.

Химки, Захарково аэродром, 1944 чылдың июль 8-тиң хүнү. Ужудун үгөр шаша дилдизиле кап-каа 12 шүүргедекчи самолеттар чыскаалды турупкан. Оларын шүптүзүндө «Биче театр — фронтта» деп бижип каан. Ол хүн аяа театры актёрлары А. Яблокина, Е. Турчанникова, В. Пашкина, М. Царёва, Е. Гоголева... олар чедер берген. Олар Биче театры артистеринин хуула ашка-хорөгизин-биле чалгынын машиналарын 909 дугаар ужура чүдү полугунга дамчыдып бергенер.

«Биче театр — фронтта» дээр ужура чүдү аскарилязы 949 дайынчы ужурушкунарын кылдып, фашисттер он-он танкларын, дөмөр-орук составтарын, үгөр-бооларын узуу-каан.

Дайыннын баштайгы хүнеринде-ле бистиң чуртка Төрөн чуртту камгалаарын фондун тургузары дээр мас-салым шимчээшкн ателген. Чурттуң ажалчы чоннары дайынны ажал тилеге боттарынын шыдаар-ла үлүүн кириштеринче чүткүп турганар. Он-он танк колонналарын, ужура чүдү аскарилязын аш тура-биле берген ашка-хорөгизин-биле тургускан.

ССР Эвилелин Күрүнениң үзгөргөн Биче театры артистери совет дайынчылар-биле ол үгөр бээр, үр үгөрүн иштинде харызажип келген.

Бүгү-россиянын театр инитилениге болган байрам

хуралга ССРЭ-ниң улустун артист, Социалист Күш-ажылдык Маалым, культура болгаш уран чүдү ажалдаччыларын ССРЭ-ниң Чепекти Күштеринге шөптээшкн артист Тир комиссарын дарагы Е. Н. Гоголева болгаш ССРЭ-ниң улустун артист Социалист Күш-ажылдык Маалым М. И. Царёва олар театр коллективинин В. И. Ленин аттыг Шериг-политиктиг ака-

демия-биле шеф ажылынч дугайнда керээге ат салган-нар. Чаагай чачылдар уламчы-лавашаан. Устунде чуртукта: Бүгү-россиянын театр инитилениге ужуражышкын үеинде. Мурунку олурунда—Е. Н. Гоголева «Биче театр — фронтта» аскарилязын камгалаарын орадаччы чоран А. А. Батизат-биле (солагай талада

ий дугаарында) чутаалажып тур. Адаанда чуртукта: Химки хоорай Захарово аэродром. Биче театры артистеринин «Биче театр — фронтта» аскарилязын камгалаарын алыр дээр келген шериг ууру-тукчуларын уткуп турган. 1944 чылдың июнь. (Биче театры музейинин чурок фондундан алган). В. СОБОЛЕВНИЧ фотоу. СЭТА-ның фотохрониказы.

«Канчап эскербээни?» деп материалга хамаарыштыр ТООМЧА ЧОК ХӨӨНДЕН

Киж сөткыл хензиг чүве-ге өөрүр, чөнгөн таварыл-гадан хомудуп, ыстай бээр. Кижиниң сөткыл-хөөнүгө дээр, ону «баламдар», ону аартып чыгардыр койчтук бак чорук. Чамдыкта тоомча чок дөөнүкү уруулардан дамы истрит бак чүдүлээр-даа болу бээр. Орус улустуң чутаалар турары-биле алырга, тоомча чок чорук үлгүдиге чүдөлөш дикжир.

Хөөрмек киж-дир деп бо-лай бербенир. Мен маңда «Шы» солунга сентябрь 21-де парлаттыган «Канчап эскербээни?» деп материалды номчап, болумнуң боламын-ны үлгүлөшкөм.

Сүт-Хөл районуң бир шко-лазынга доозукчулар кезээ-ниге болган таварылга. До-озукчу уругу Ондарга байыла-дыр кезээ оон сөткылни хөмү-рөткүп, калган азын чоктап сактыр, карак чалы төгөр-ге чедирген. Улуг кижлер-ниң чүвени тоомча чок көөр хөөнүлөр шак ындай эпөөк байдал үнүп келген. А баш-кылар, ала-иселер комптед кайнаар көрүп турган, ону киж кайнаар. Школада оол-дар, кыстарың уттуңдурбас өөрүшкүлүг кезээниң калдыг-бир кижилерин болап алга-

ны-биле белек-селек сыйың-кири-биле «каастаан» хээр-чүдү? Оон өскө чер, чүмчү-лүг үе тыгылбаан бе?

Болум база хей уругуларын нези, башкы киж мен. До-озукчу өскүс уругун сөткылга хомудатканын киж баары ажыр. Бистиң бо үеде ажи-тел дугайында, ылангыя өс-күс уруг-лар дээр сөгүм салымшкын кайла-даа улуг болгай. Олар дээр күрүнө онза сөгүм салып, бүгү тала-зы-биле дузалажып өстүрүп, өрөдип турар болгай. Олар база оон ачымында школан-ны доозуп алган-дыр.

Шагда турганынга бола-рга, бо үе магалды-дыр. Киж-лерин материалды болгаш культурут дедиле, белеңи. Ажи-талу школа доозарга, ала-исел база оларын өөрү-шкүзү деге үлгүлөш турар болгай.

Олар, бир талазында, ала-иселерин ш-өөрүнүң каас-ши-пк кеттигини, оларын өөрү-шкүл-хөдүлүп көргөш, азын сактыр, иштинде болу муча-раан. Эске талзында кезээ-ге чалам келгенерин чам-дымы доозукчу уруг-дарыга белек сыйып турар. Ону ала-исел таарыштыр өөр бола-

белек-селекке адааргаван, харын сөткыл-саткын база ка-тап катталып ичелен-дир.

Уруг-дары доозарга, шко-ла болган кезээге белек ты-сырын болдурбас болу эки. А харын ө-бүдөзүңгө, доозу-чуга байыр чедирип, бичи ту-раскаал белекчегини берип-даа болбой аан. Чамдык улус доозукчу уругуларын улуг өртөктүг, хей белек берип ту-рары окта шын эвес. Уруглар кижиндигини оон эки са-лар чедирбес. Харин ажи-лаарын болаас, азыралык хөөнүг, алыска-чыкес киж-лер оон үнүп хээн чадаас.

Оларын сөткыл-саткын ол кезээ эш-өөрү, башкы-лар канчап эскербээни иргэ? Азы билип тура-даа, тоомча чок эрттиривчэн ол бе? Киж кижинге эш, «шүк болгай. «Чангызы — шүптүзү дээр, шүптүзү—чангызы дээр» деп принципти канчап черде уттур дил.

Сөөлгү үеде чамдык улус доозукчу уруг-дарында улуг өртөктүг хей белек салар азы уругулар: «Мен доозарымга, ону-мону маан-ла салып бээр сен деп илээр алыңы хөө-нүр тыгыл турар. Ону ала-исел таарыштыр өөр бола-

эки. Эртең-билип чедип алыр үениң ичелдиз, кижиниң бо-дунга деректиң чүдү шык-жал.

Чогум мээй ажалал турар школада доозукчулар кезээ-ниге ала-исел белек тыгыл турганын көрбөз мен. Шко-ладан ном-дөптер азы бичи тураскаал белектерин, мактал бижиктерин бергилээр чүве. Ө-бүдөзүңгө харын ала-исел доозукчулар дедилген, уруг-ларынга чыгып-сөгүм берип, турганын билер мен.

Болумнуң уругуларын ша-да-ла школа доозукчулар. Уругуларын доозарга, байыр чедирип, бичи белекчегини бээр, чыгып сөгүлээр — ол-ла. Тускай кезээ, шай-той-даа кылды көрбөз мен. Мээң уругуларым аяа хомудавас-даа, ичелде-даа кылбас бо-раан.

Кижинге эрт чамдык сөткыл, эш-өөрөк хамаарылган ар-тык чүү турар боор. Бис уруг-ларын шак шыңаар айтып, сугаар, өөрдүр ужурут бис.

А. МАСКЫР.
РСФСР-ниң школаларын алаары башкымы.
Тес-Хем район.

КОНКУРСТАРНЫҢ ТИЛЕКЧИЛЕРИ

«Кыштык тыгыл» деп фотоу.

Профобчөөлөд, ВЛКСМ обкому, Казак ажал-агышын. Чурт улустурун, Олар чүдү улустурун министрстволары. Харылазын бугурут-техниктиг эргелси, «Тыва турут материалдары» каттыжымын Тыва АССР-ниң Журналистер өн-дөлө-биле кады Совет Тываның 40 чылын таварыштыр социалист чарышты республика болгаш районнар солундарын арынарарыга, телевидение болгаш радио дамчыдылгаларына эки чырыдары дээр чогаалдык конкурсу чарлаан. Бойдус камгалалында Бүгү-россия инитиленин республика организацинның президиуму-биле болгаш Акчыларын база башкыларын республика инитилени-биле кады чарлаттыган конкурсу чыл саньда эрттир турар. Конкурстарын түннелин хуурун болгаш тилекчилерге хуурун бижиктерин, ашка инитиленин тыгылкан.

«Совет Тываның 40 чылын» — шалымчы 40 медаль деп эгениң адаа-биле ол бирин беш чылдык дөртүк чылынның планын оналаларын чедикшиңиң кууседир дээр куш-ажылчы коллективтерде чорун турар чарыштын солундар-да, телевидение болгаш радио-да чедимчел чырыдын турганын жюри дедилээр.

Парлаттыган материалдарын ужу-рут-каан, адалтып дедилең барылаалаш, ажалы чонун социалист чарышын чыгарып конкурсука бирин черин «Шин» солунун редакциязынга, ийги черин Те-

левисание коллективниң, үшкү черин «Ту-винская правда» солунун редакциязынга тыгылкан. «Улуг-Хем» болгаш «Кемчиктин сымалы» солундарын редакцияларын ба-за тилекчилер кылдыр жюри санаан бо-гаш оларын хуурун бижиктер, ашка инитиленин тыгылкан.

Алторлар аразында чарлаттыган кон-курсу түннелерин үндүргөн. Бирин ша-налды республика радио-урун улуг редак-тору Д. Е. Енданга, ийгиңиң «Тувинская правда» солунун килдес эргелекчи Т. В. Сермакин биле «Молодежь Тывы» солун-нун килдес эргелекчи Г. Г. Кудрявцева оларга тыгылкан. Үшкү черинин шаңнал-дарын «Шин» солундан А. О. Хомакин-га, «Тываның аныктары» солунун коррес-пондентин Э. С. Б. Монгушка, Телевидение-нин корреспондентин В. С. Салчакка ты-гылкан. В. Д. Маалым, А. А. Быков, А. Ч. Иргит, В. А. Шадырхан, Р. С. Хунай-оол оларга мактал шаңналарын тыгылкан.

Бойдус камгалалынын талазы-биле бир-тин черин «Тувинская правда», ийгиңин «Шин», үшкүтүн «Тываның аныктары» солундарын редакцияларын тыгылкан. Алторлар аразында бирин шаңналды радио-нун корреспондентин Т. О. Сириин, ийги-ани И. И. Шустов, үшкүтүн «Тувинская правда» солунун килдес эргелекчи В. С. Кризак биле «Тываның аныктары» солундан В. С. Эрген алгалаан. Шаңнал-дарын О. П. Наизат-оолга, О. С. Прида-новга, В. А. Тараненкога, А. С. Санчатка болгаш Ч. Д. Монгушка тыгылкан.

ССРЭ-ниң улустарынның муз-камы. 2-ти дамчыдылган. 1240 — Нити биология. 1340 — ССРЭ-ниң улустун башкымы П. Г. Лозинич дугайында телеочерк. 1430 — XIX вектин орус уран чүдүлү. Павел Федотов. 1510—1515 — Телемелээр. 1800 — Телемелээр. 1815 — Концерт. КЫЗЫЛДАН

1830 — «Реформаның ору-турлар» деп дамчыдылган. 1855 — Делегей болушкун-нар доочулалы. 1905 — Кло-журнал. 1915 — «Азия турал», Абхазияның телеушканын дамчыдылган. Телемелээр. 1945 — Телемелээр. 1955 — Чаралдар.

МОСКВАДАН 2000 — «Тамыктыг удур, чаштар». 2015 — «Дем кат-тыжымын». 2045 — «Улус-тун ажалдары. 2100 — «Улус. 2130—2310 — «В 26-го не стрелял». Уран-чечен фильм.

Вьетнамның улусчу эмчилеринге чорааным

ЧӨӨН ЧҮК МЕДИЦИНАЗЫ

динмес чүве боор кылдыр бо-лолдура бээр. Чангыс уруг-дур сикер, ол болза улга-ды берген оон киж-дир-даа дээрлер, кайдайынын характе-рин дугайында чутаалай бол-гаш. Элдигин-де, черде шимин чутаалаш турарлар! Эмчилер чамында мен бе, азы төгөччинин мурунда мен бе, деп база болаалар бээр. Ка-дыкыл айттырмалар ирак болу дег ындай чүрелерин оларга херээ чүдү? Бузурчиг болуун дээр бе? Азы черде херектиг болуун ол бе?

Чөөн чүк диагностиказы — бөдүрүн болгаш харын чүрелерин кайтамчыктыг холуксазы. Аш илжип-биле кайнаар-даа маанлаан херээ чок. Аналистер эткеп херээ чок. Рентген херек чок. Зона ажырган херээ чок, чугай шикен херээ чок. Кандык-даа чүрениң херээ чок.

Эмчиге көргүзүр херек, чүд-ле ол-ла. Ындыг болза-даа нарын чүрелер чогуна-а ам эгелээр.

Чөөн чүк диагностиказы үш бөдүк шимчелге «индизити-панын тургустунар. Бирээде, эмчи аарыг кижиниң даштык байдалын койчтук хынамчыг шимчилээр. Арнын дичээңей-лиг көөр: хаяакты, калактары, думукту, чактары, кулак-тары, эриннери, егелен... Кижиниң даштык байдалы-нын, ылангыя карактарын, кайи хире хей чүвени чута-лап берип турарын тайылбыр-лап бээр. Бүзүрээр, бели берге. Бистинде кижиниң ар-нын сөткылди көрүчү деп чутаалажы, а доктор Нгуен Тай Тхуну-биле ол-кадык-шымды көрүчү.

Ийде, судал. Сурагыг хо-шмян эмчи. 82 хардыг Динь Нинь боудун «Мен судалды шимчилеп турар мен» деп по-мун белекке берди. Белек дээр чедирим, минаарга вьет-нам дыл кырында ий чүе бе-жен арынны кым олуруруп бээр? Чүдүн дугайында чу-гаа чоруп турарын ий сөс-би-ле болуп ол болуп иргэ бе? «Чүдүн дугайында? — дээр ол

олудуудан аңдары бер ча-зып, сиринейип, каттыры-да. Судал дугайында ий сөс-биле ха-ха-ха». Оон соонда чутаалай эгелдиз. Салаалары-биле солгай холуу мыңаар туткаш, бир салаазы-биле чү-ректи, ийгиниң-биле баары, үшкүзү-биле б у р г е к т и, оң холдан өкшени, ко-дуну, бүрүктүн бирээни ол д м и н а р. «Судал дамчып, ортан бурзунуң билип бүтү органынын ий-ти ажылын шимчилеп болу-р. «Теория» суурап иште-лишкенин бир хонгонда ды-нап билеп ол болу, судалга чаа амьдырат тыгыл келер. А практика талазы-биле? Бир ай болган соонда, ол дынап каар, ий ай болганда, оол уруг бе, кыс уруг бе дээрин тодаралаттар. Ады ай бол-ганда, балаптыг диагностиказы тургуза бээр. Ылангыч че? «А чүд!» Чамыда туруп турар оон хени болуун үш уругла-рынның түс бурзунуң кым бо-луп төртүтүп келерин, беш ай ижиниң турган, боу-ла-шын чутаалай турган.

Адактын сөөлүндө, үште, аарыг киж-биле беседла. Аарыг дугайында беседаларын чу-гаажок. Оон аңгыда, оон бүтү амьдыралын дугайында чу-гаажыры база албан бажы-нында, ажилында байдалар-кадыкыл, материалды бай-далары, төрөл харызаала-дыр, салым-чолуна болгаш дооландыр турар кижилерде «оогулгелер». Сөгүм-сөткыл байдалыңга хамаарып бүтү чүдүлдерин дугайында хынам-чалыг чутаалажы. Эмчиге хей-де чүве бидилген тууду эмчи болуп деп санап турар. «Аттык» болбас.

Бир кижини хуулап алыр 1-1,5 шак үргүзүлээр. Ол ду-гайын он шаа эмчилерден малаптап айттыралам. Ха-рын чангыс: бир хүнс дөрт-беш киж хуулап алыр. Чүге оон эй эвезил? «Шак тәне бээр-дир» (Чинь Ван Мин). «Күженишкн улуг, баш ту-ру-руптар-дыр» (Чань Ван Бинь). Дөрт-беш кижиниң соонда бе? А бир эвез улус манай турар болза, оочур бар болза? «Даарта уламчылаар алпар, ынчанам болза медицина эвез болу бээр.

Чөөн чүк диагностиказы «бис-тинден эки» деп чутаалаар дийледи-дир мен. Ындыг чү-релерин дөңсөп болу бе дээр-лиң билбес мен. Мен түвениң чангыс талазын, чөөн чүк диа-гностиказын койчтук улуг чан-гылалым, дуржулалым бол-гаш аарыг шимчилээр тала-зын «жөгээр ай турар мен.

Ындыг чүве өөренип алы-рып хурумчтук ажаллашкын эвез. Ол дээрге сагыш човангыр чорук-тур, хуулап алышкынга недип келген кижиге эмчинин кичээңей-дир. Чүдте аарыг кижиге эвез, аяна-ла кижиге.

Чөөн чүк медициназы те-ориязы киж «микроскоп-тиг бөдүн болушкун кылдыр көрдүрүп турар. Калыкшыл болза шимик болгаш дашты-гы харылааларын түрүм бай-далы, хамыктын мурунда «ам» болгаш «эвез» деп эгелер-ин түрүм байдалы кылдыр бидилген турар, ол болза ево-ройейги билишкн-биле «по-зи-тив болгаш негатив» дээр чө-рөлүг уурадалышкыктар кыл-дан тайылбырлаттынар. Киж-ден аарыг хоора көрдүнмейн турар.

Диагноз аңы-аңгы тавар-ылгаларда бир ай болгаш бистерге шала элдептег фор-мулорвалар кылдыр дына-лар, «жөжө», «шымташкын» азы «багай сирын кижик». Ынчаарга шак ындай чангыс ай түннелер кылдыла-да, аарыг кижилерге бир дөмө эм-нээшкн доктаатпас.

Бир эмчигениң «аптеказын» соондурган көөр аргалыг болган мен. Хелесмен-биле кады хей эвез рецептарын ытай каал көрдүсү (олар тускай док-тааттыган майыктыг, ында

диагноз база бидиттнген турар). «Шымташкын» деп кады рецептилер он бир, а оларын аразында айткан каан эмчери-ниң составы дөмөйкөй тур-рар рецептилер чок болду.

Белен эмчир ажаллаары улусчу медицинага чүдөлөшөс болуп турары кален. Хей-ле таварылгада дамыларын, чө-вүрээлерин, чектерин, кат-тары ажылап турар. Эмчи оларын холуп бээр, аарыг кижиниң оон ап турар чүрелер-колдуула полубооркат, алаа тускай иштүрүкчү бээр. Чи-жээ, «алды чүс грамм кире-сүт куткаш, сүт 200 грамм ар-тыкмыз бичи отка хазылды-рар». «Чүте ындагы? Ала-ис-ла фармакология бугуруттеги-ниң кошкык жөгүлөдө деп Чамдык талазы-биле ындай база болуп турар. Ынчаарга чүдте ол эвез.

Национал медицина институну директор доктор Хоан Бау Тхуну тайылбырлап турары: чамдык белең эмчирин ажылап турар; оларын колдуула-ла дүргөн дузуга херэгтээр (чижээ, хан док-таадыр эмчирин) азы өскө эмчиринг дээжин быжылаарыга херэгтээр көрдүңер». А инитилениң алырга, на-ционал медицинаның эмчирин туугай «херэгтелес» барык-ла белекчегейн турар, а чүдте эмчир ужурут кижиниңе кылды берип турар.

Европа медициназы сайы-раңгай специализация-биле су-ражып турар. Бистин өмнөге эвез мага-бодуусту тускай инитиленин болгаш кли-никанын шимчелерин тура-ры хензиг-даа кезек артаан кире. Чөөн чүк медициназында специализация барык-ла чок. Чок-да болза өмч «ө-бүлени» ий-бир рецепти-биле кижилерин эмчир турар, чөд-ла болза өмч бүрүн бо-лазын эмчир болу, бүгү-ле аарыгларал эмчип, кижиниң бүтү тургустуге, кичээңей салып турар. А минаарга бү-дүн кижиге кичээңей са-лымшкын амгы медицина-нын кызын специализация-биле канчаар холбаштырып дүштүрүр — ол дээрге улуг болгаш шынгын айтырыг бо-луп артып каар боор.

В. МОЕВ.
(Уланчымы).

ААРЫГ КИЖИ БОЛГАШ ЭМЧИ

Бир-тээ, мындай тема бол-ганда, аарыг кижиниң ролюн канчап ажаллаас деп? Чим-чак сыртыкчыгыш кырынга холумун салып бердим. Док-тор Чинь Ван Мин үш салаа-зын-биле судалымга дээр алды. Бир минута, үш, беш... «Ам өс-ке холунары берип көрүрүң-дү. Диагноз тургузар талазы-биле чөөн чүк илбээшкн.

Аңгы-аңгы эмчилерге шак ыңгарда катаптангышын тур-ду, оон соонда түннелерин дынаар турдум. Бир эвез ындай эвез болуп болза, бу-рудатпайн көөр селер дээр утгалык сөстөр-биле мыды түннел чутаалай эгелээр. Ын-чаарга алергез чыгыларга та-варышпаан мен. «Аалымга» турмула, карактар алаанын сөстөр чөрлерин бүрүктөр аалынын дөмөзү деп кара-зын. Ындай эвези ховар турган. Хиняттырган мен, аяа бол-ган деп тайылбырлаар турдум. Вьетнамга барымга, ол «сыртыкчыгыш» кым-даа ал-мы-лазын. Ындай болза-да бистин эмчилериниң «төрүмелдинде ындай болган, чүдүн-биле-даа дуза көргүстүмөс чүве-дир» дийип турганы бир аарык-кын доран-ла илерепт каан-нар. Доктор Чан Ван Бин дузалайып деп санаалаш: «Канчаар эртенни чөс хон-ганда бижирп селер». Уези ке-лирге, көрөй-де бис.

Элдесинеринге болганчол-да чыгар турдулар. Солгай сен бе, ай сен бе?—деп хе-рертен айттыралаар. Кижиниң холдарында ол канчап бил-

(Эгези № 266 «Шында»).

667000. Кызыл Шетиники болган Крайенко куучузу бажы № 3. Телефонны: редакторун 2-24.63, редакторун оралакчыларын 2-23-24, 2-23-54, хары-салгады секретарын 2-23-35 секретариатын 2-23-35 партияны амыралда аистеринин 2-27-13, кагаз килдизинин 2-41-27 информаны 2-20-60, култура килдизинин 2-23-54, кагаз ажал-агы килдизинин 2-21-47, корре-кторларын 2-27-41 бухгалтерияны 2-12-45 солтү келбей барганда 2-32-75

1845 — Бөгүн делегейде. 1900 — ССРЭ-ниң 1984 чылда инитил эртемнеринин талазы-биле Күрүнө шаңналарынның лауреаттары. 1915 — К. Дебю-сси «Мертвее души». Уран-чечен телефильм 3-кү серия-ны. 2100 — «Улус». 2130 — «Бол-гар эстрада артистериниң кон-церты. 2205 — Док. телефильм. 2300—01.50 — Фотобол ССРЭ чемпиондалы. «Экзит» — «Метал-лист». 2245 — Бөгүн делегей-де.

ИЙГИНИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 8.00 — «Улус». 8.40 — «Эртеңги гимнастика». 8.55 — «Мультфильм». 9.25 — «Мертвее души». Уран-чечен телефильм-ниң 2-ти сериясы. 10.45 — «Аян-чорукчулар клуат». 11.45 — Концерт. 12.15—12.20 — Телемелээр. 14.15 — Телемелээр. 14.35 — «Беш чыл—кижи бүрүзүнүн херээ». 15.05 — Совет турула-га уран чүдүл. 15.50 — Бистин корреспонденттериниң чу-гууларын. 16.20 — «Концерт за-линда—школалары». 17.20 — «Кижини — чөс кырынын эвез». 18.20 — Мультфильм. 18.30 — Эртең-нептерелди. фильм.

8.00 — Эртеңги гимнастика. 8.15 — Док. телефильм. 8.35, 9.35 — Нитилде дугайында билг. 10-гу класс. 9.05, 13.10 — Немеш дыл. Өөрелдигеңиң 1-ги чыл. 10.05 — ПТУ су-гууларын. 2-ти дамчыдыл-га. 10.35, 11.40 — Төвүг. 9-ку класс. РСДРП-ниң II съезди-ниң 11.05 — Азын школазы. 12.10 — Музыка. 3-кү класс.

Редакторун оралакчымы К. К. САТ.
«НАЙРАЛ»: «Бере» (2 сериялыг) 9.30, 12.10, 15.00, 17.40, 20.20 шакарда. «ПИОНЕР»: «Без вести пропавший» 9.20, 13.10, 19.00, «Айболит-66» 11.10, Кинолюб «Подорожк и закон» 15.00, «Блистательный мир» 17.05, 20.50 шакарда. «КАА-Хем»: «Бере» (2 се-риялыг) 14.30, 17.20, 20.20 шакарда. «ВОСТОК»: «След сокола» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 ша-карда.

Машина садып алыкчыларынга «Нива» маркылыг 10 муң 300 рубль өртөктиг автомашинаны Кызылдың улутпур бараннар садым ээлчег чоңка сагырып ту-рар. Садып алыр кижин ол машинаны Тольятти хо-райдан баду чедип алыр. Автомашинаны садып алырын куузннер Кызыл

1933 чылдан бээр СЭКП келжүгүн, персоналдыг пен-сионер Михаил Надынович ЕНЗАКТИН хенертен мөңгүн СЭКП Тес-Хем райком, улус деу-таттарынын район Советиниң күсүмөк динизил, оон төрөдериңге болган чок кижилеринге ханы кажы-далын илгерилеп тур.

Солун ичелдеда 6 катан үнер.